

This file has been cleaned of potential threats.

If you confirm that the file is coming from a trusted source, you can send the following SHA-256 hash value to your admin for the original file.

195dc5f495a67b73495fcd90498007fb670f110bd48d944f388e5aa8526e6dfe

To view the reconstructed contents, please **SCROLL DOWN** to next page.

Werken met blokken in gezinstherapie met jonge kinderen

An Hooghe & Peter Rober

Inleiding

Deze techniek is vaak heel nuttig in het begin van een gezinstherapie bij heel wat problematieken, maar zeker ook bij rouw en verlies. Op een speelse wijze wordt er ruimte gemaakt voor een veelheid van thema's in het gezin, en in het bijzonder voor de plaats van de overledene voor elk gezinslid. De manier waarop gezinnen hiermee omgaan in de sessie, en de eventuele verschillen in het zetten van de blokken, geeft tevens ook ruimte voor gezinsdynamieken rond en na het overlijden. Het werken met blokken is geschikt voor alle leeftijden en ook kleine kinderen krijgen hierdoor meteen een plaats in de therapie.

Omschrijving van de techniek

De therapeut biedt een houten plankje en een juten zakje¹ aan waarin verschillende houten blokjes zitten, die vaak gelijken op menselijke figuren, met de woorden "Ik wil met jullie gezin kennismaken. Kunnen jullie eens –aan de hand van deze blokjes en deze plank- tonen hoe jullie gezin er uit ziet?" De opdracht wordt aan het gezin gegeven, niet aan één specifieke persoon.

Dan leunt de therapeut achterover en observeert hij/zij wat er gebeurt. Kinderen zijn vaak heel benieuwd en willen zien wat er in de zak zit. Ze gaan vaak enthousiast aan de slag. De ouders zijn vaak aarzelender. Het belangrijkste is dat de therapeut kijkt wat er gebeurt, en probeert op te merken wat er belangrijk is in de hier-en-nu interacties in het gezin, met het oog op het bespreekbaar maken van belangrijke thema's later in de sessie.

Specifiek in het werken met rouw leent deze techniek zich er toe om te kijken hoe men in het gezin omspringt met de overledene. Soms krijgt die een speciale plaats. Soms krijgt die geen plaats. Soms is er discussie over de plaats die de overledene inneemt.

Het is dan aan de therapeut om –via bemiddeling van de blokjes- de plaats van de overledene in het gezin bespreekbaar te maken.

Casus

Stefaan belt ons op omdat hij zich zorgen maakt over zijn oudste dochter Laura van 10 jaar. Hij vertelt ons aan de telefoon dat zijn vrouw anderhalf jaar geleden overleden is aan borstkanker. Sinds

¹ Hierbij kunnen veel soorten blokjes gebruikt worden. Wij hebben onze blokjes –die erg mooi zijn- gekocht bij Praxis-Konkret in Duitsland (zie <http://www.pk-ch.de/>)

haar overlijden weent Laura veel en kan ze moeilijk in slaap vallen. Zijn jongste dochter Brit van 8 jaar lijkt daarentegen veel gemakkelijker om te kunnen met het verlies van mama. Graag had hij eens een afspraak gemaakt om samen met Laura te komen. Laura zou hierbij zelf aangegeven hebben dat ze liever niet heeft dat haar zusje mee komt.

Nadat we Stefaan en Laura ontvangen in onze therapieruimte, en iedereen een stoel heeft gekozen, begint de therapeut meteen met een voorstel. *Ik zou willen beginnen met jullie wat beter te leren kennen, en ik zou dat willen doen met een praktische oefening.* Papa glimlacht. *En dan is mijn vraag of dat jullie samen, hier, eens willen tonen hoe dat jullie gezin eruit ziet.* De therapeut haalt een zak boven met blokjes en een plank en legt deze midden op de tafel. *Hier zitten allemaal blokjes in waar je mensen mee kunt voorstellen. Toon eens hoe jullie gezin eruit ziet.*

Papa glimlacht en neemt meteen de zak op en doet deze samen met Laura open. Laura steekt haar hand in de zak en begint er wat in de rommelen. Ze kijken naar elkaar en glimlachen. Beiden zitten er geamuseerd bij en papa zegt tegen Laura: *We gaan eerst eens zien wat er in zit hé.* Papa haalt de blokjes uit de zak en legt ze voor Laura neer op tafel. Samen kijken ze verder in de zak naar wat er nog allemaal in zit. Papa gaat verder: *Zie jij er eentje voor jou? Wat zou jij kunnen zijn?* Laura lacht hardop en neemt er na wat rommelen eentje uit. *Ben jij dat?* vraagt papa. Laura lacht. *Kijk wat een raar hoofd* zegt Laura en ze lacht. *Pakken we voor zus ook eentje?* Laura zegt ja en duidt het blokje aan dat ze er net had uitgenomen. *Ah ok,* zegt papa, *en welke ben jij dan?* Laura pakt een blokje dat een beetje groter is en zet het ernaast. *Ah, ben jij die?* Vraagt Papa en Laura antwoordt: *'k weet niet.* Ze glimlacht en gaat heel dichtbij naar het blokje kijken. *En ik? Wie ben ik?* vraagt papa. Hij kijkt wat verder in de zak, maar Laura pakt een blokje dat nog groter is en al op tafel stond. *Deze,* zegt ze, en ze lacht hardop als ze naar de 3 blokjes kijkt. *Ok,* zegt papa. *Zet ze er maar op. Waar ga je ze zetten?* Laura neemt de blokjes en zet ze op de plank. Ze gaat op haar knieën op de grond zitten voor de lage tafel met het bord en de blokjes. Ze zet de drie blokjes dicht bij elkaar op het bord en kijkt naar papa. *Zo? Vraagt papa. Ja? Goed hé. Voila.* Nu kijken ze beiden naar de therapeut.

De therapeut komt wat dichterbij naar de tafel en kijkt naar de plank met de blokken. Hij vraagt: *Wil je dat dan eens uitleggen hoe jullie gezin er dan uit ziet?* Laura begint het meteen uit te leggen. Ze raakt een blokje aan en zegt: *Euh, dat is Brit, mijn zus.* De therapeut vraagt: *En uw zus is hoe oud? 8 jaar. En dat is mijn papa.* Ze raakt een ander blokje aan waardoor er ook eentje valt en papa zegt, al lachend: *En jij bent gevallen.* Laura lacht en gaat verder: *En dat ben ik.*

De therapeut kijkt in stilte naar het bord en gaat dan verder: *Ok. Missen we niet iets, of iemand?* Laura kijkt naar papa en wordt plots stil. *Ja,* zegt papa en ze kijken wat op en weer naar elkaar. De therapeut vervolgt: *De meeste kinderen hebben ook een mama hé. Waar is de mama?* Nu begint Laura te wenen, en papa aait eens door haar haren. Stilte. *Moeten we die erbij zetten of beter niet?* vraagt de therapeut, *of is dat te verdrietig als we haar erbij zetten, Laura?* Laura kijkt naar de grond en weent. *Misschien moeten jullie eens kijken in de zak of er zo geen blokje is dat uw mama kan uitbeelden.* Papa kijkt lief naar zijn dochter en zegt: *Gaan we dat eens doen?* Hij neemt de zak en laat haar erin kijken. *Kijk eens. We gaan ze hier eens zetten hé.* Hij begint de blokjes er één voor één uit te nemen en zet ze op tafel. Meteen begint Laura te helpen en samen zetten ze alle blokken neer. Papa vraagt: *Zie je er al eentje?* Laura zwijgt. Papa gaat door met de zak leeg te halen. *Zie je er al eentje?* Laura klinkt nee. Papa gaat rustig verder met alle blokken eruit te halen. Nadat alle blokken uit de zak zijn, vraagt de therapeut: *Zit er een blokje bij dat uw mama zou kunnen zijn?* Laura staart stil voor zich uit, naar de blokken. Papa vraagt haar: *Welke gaan we nemen?* De therapeut voegt toe: *Het zou kunnen dat er geen enkele bij is waarvan je zegt 'dat is precies ons mama' hé.* Het blijft even stil en dan neemt Laura er een groot blokje uit. *Die,* zegt ze stilletjes. *Die?* vraagt papa, *en waar gaan we die*

zetten? Laura zet ook dit blokje dicht bij de anderen. *Papa vraagt haar: Dicht bij ons?* Laura knikt en ze kijken beiden opnieuw naar de therapeut².

De therapeut bekijkt de blokken en zegt: *Uw mama staat dicht bij jou. Is dat de plaats van mama, dicht bij jou?* Laura knikt ja. *Dichter dan bij de anderen?* vraagt hij. Laura kijkt verward. *Misschien,* zegt de therapeut, *moeten jullie er samen eens over denken. Wat is de plaats van mama nu? Of is dit hoe dat het vroeger was? Of is dit zoals het nu is?* Papa kijkt liefdevol naar Laura en wacht. Zij blijft stil. Papa vraagt haar: *Vind je het een moeilijke vraag?* Laura knikt ja en papa gaat verder, *Moet ik een beetje helpen? Ik zal een beetje helpen hé.* Hij aait door haar haren. De therapeut voegt eraan toe: *Dat is goed. Ik denk dat dat heel goed is dat papa's kindjes helpen bij zo een moeilijke dingen.* Hij voegt eraan toe: *Ik heb van An gehoord dat mama niet zo lang geleden gestorven is, en dat is iets super verdrietig. En dat jullie daarover komen praten en gaan zoeken hoe we daar mee verder kunnen. Maar ik zou eigenlijk wel eens willen zien Laura, en misschien kunt ge mij daarmee helpen, hoe dat jullie gezin eruit zag voordat mama gestorven is. Kunt ge dat eens tonen?*

Nadat ze samen wat verder zoeken, helpt ook de therapeut een beetje en zegt: *Sommige kindjes die hier geweest zijn en ook hun mama verloren hebben, die zeggen 'ja, er is veel veranderd, maar mama is er nog wel, maar ze is wat verder weg. Maar ze is nog altijd wel, en ze is nog altijd heel belangrijk. En dan zetten ze die mama soms wat verder, bijvoorbeeld hier (duidt rand van bord aan), of zetten ze die hierlangs (duidt op een plek naast het bord) en dan zeggen ze 'kijk, dit is ons gezin met iedereen die leeft, en dat is ons mama, die heel belangrijk is, die zetten we daarnaast. Ze is er nog altijd, maar die zetten we op een andere plek'.*

In het verdere verloop van de therapie zoeken papa en Laura verder met de blokken naar de plaats van mama nu, en de plaats van mama toen ze nog leefde. Op vraag van de therapeut bekijken ze ook hoe misschien de zus de blokken hetzelfde of anders zou zetten. Papa zegt dat hij denkt dat Britt mama naast de plaat zou zetten, en toont het met de blokken.

² Het kleinere blokje op de foto was de representatie van de hond in het gezin.

Hier wordt verder bij stil gestaan. De therapeut vraagt: *En hoe voelt dat voor jou Laura? Is dat ongeveer hoe dat jij denkt dat het ook voor jou is, of zou jij het anders doen?* Laura zegt meteen neen, waarop papa vraagt of ze dit te ver vindt. Heel stilletjes antwoordt Laura dat ze dit te ver vindt, *want ze is nog in mijn herinneringen en zo*. Laura weent. De *therapeut neem de tissuedoos en zet die op tafel 'dat nemen we bij de hand want dat zal nodig zijn hé'*

In wat volgt laten we de blokken staan en spreken we verder over herinneringen aan mama en de manier waarop Laura nog bij mama kan zijn.

Concluderende overwegingen en gedachten

Zoals de casus van Stefaan en Laura illustreert is het werken met de blokken in gezinstherapie geen diagnostische tool, maar veeleer een manier om ruimte te maken voor een dialoog over het gezin, over de overledene en het rouwproces van alle gezinsleden.

Wat er in deze sessie gebeurt kunnen we opdelen in 3 delen:

- In het eerste deel worden de blokken gebruikt om het gezin op een speelse manier zichzelf te laten voorstellen. Ook jonge kinderen krijgen hierdoor meteen een plaats in het gesprek.
- In een tweede deel maken we dan vrij snel ruimte om ook over de overledene te spreken. *'Missen we niemand?'*. Dit is zowel voor de therapeut alsook voor de gezinsleden best spannend en emotioneel. Hierdoor wordt er van bij het eerste gesprek aangegeven dat verdriet, hoe groot het ook is, er mag zijn en dat we niet bang zijn om er over te spreken. Dit moet je als therapeut vaak demonstreren door er zelf over te beginnen (het is vaak niet genoeg te zeggen dat de gezinsleden openlijk mogen spreken). Hier moet de therapeut tegelijk moedig zijn om het verlies te benoemen, en ook sensitief voor de aarzelingen van de gezinsleden om te spreken over het verdriet. Deze sensitiviteit kan de therapeut uiten door empathisch te reflecteren hoe moeilijk het is om er over te spreken, of hoeveel verdriet het doet om aan het verlies te denken.
- In een derde deel worden de blokken gebruikt als aanleiding om over een veelheid van dingen te spreken, zoals bv. eventuele verschillen binnen het gezin in de manier van rouwen, of de wijze waarop iedereen van het gezin al dan niet een verbinding behoudt met de overledene.

An Hooghe is psychologe, relatie en gezinstherapeute. Zij werkt op Context, Centrum voor Relatie- en Gezinstherapie, UPC Kuleuven. Daarnaast heeft zij een privé praktijk in Pellenberg (www.verbindinginverlies.be), en werkt zij aan een doctoraat rond het delen van rouw binnen een koppel na het verlies van een kind.

Peter Rober is hoogleraar aan het *Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen* (KU Leuven). Hij is psycholoog en gezinstherapeut, werkzaam in *Context - Centrum voor Relatie- en Gezinstherapie* van het UPC KU Leuven. Hij is auteur van de boeken *Samen in therapie*, *Gezinstherapie in Praktijk*, *De Naakte Therapeut*, *Lief en Leed* en *Samen in Gezinstherapie*.